GENERALINIO ADVOKATO
MANUEL CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA IŠVADA,
pateikta 2020 m. birželio 18 d.[1]

Byla C-540/19

WV
prieš
Landkreis Harburg

(*Bundesgerichtshof* (Aukščiausiasis Federalinis Teismas, Vokietija) prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Laivės, saugumo ir teisingumo erdvė – Jurisdikcija išlaikymo prievolių srityje – Išlaikymo kreditoriaus įprastinė gyvenamoji vieta – Pagal teisės aktus viešajam subjektui perleistas išlaikymo kreditoriaus reikalavimas“

1. *Bundesgerichtshof* (Aukščiausiasis Federalinis Teismas, Vokietija) Teisingumo Teismo klausia, ar pagal Reglamentą (EB) Nr. 4/2009[2] Vokietijos teismai turi jurisdikciją nagrinėti ieškinį, pareikštą šios šalies viešojo subjekto, kuris, laikydamasis teisės aktų, išlaikymo kreditoriaus reikalavimą perima iš išlaikymo skolininko, gyvenančio Austrijoje.

2. Iš pirmo žvilgsnio atrodytų, kad šią problemą Teisingumo Teismas jau išsprendė, 2014 m. atsakęs į kitą panašų prejudicinį klausimą. Sprendime *Blijdenstein*[3] buvo paneigta, kad viešasis subjektas, kuriam perleistas reikalavimas, išlaikymo išmokos gali reikalauti išlaikymo kreditoriaus įprastinės gyvenamosios vietos teismuose. Tuo metu taikoma teisės norma buvo 1968 m. Briuselio konvencijos 5 straipsnio 2 dalis[4].

3. Nors Sprendime *Blijdenstein* nagrinėta jurisdikcijos taisyklė oficialiai atitinka Reglamento Nr. 4/2009 3 straipsnio b punkte nurodytą taisyklę, yra tam tikrų priežasčių, dėl kurių aiškinimas dabar turėtų būti kitoks.

4. Iš tikrųjų remiantis 1968 m. Briuselio konvencija [(ir ją pakeitusiu Reglamentu (EB) Nr. 44/2001)][5] buvo priimtas Reglamentas Nr. 4/2009, kuris nėra vien ankstesnių teisės aktų kopija. Siekiant geriau užtikrinti tų pačių tikslų įgyvendinimą, naujame reglamente suderinamos valstybių narių tarptautinės jurisdikcijos taisyklės, todėl jas reikės aiškinti atsižvelgiant į šį naują pagrindą.

1 Originalo kalba: ispanų.

2 2008 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamentas dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo bei bendradarbiavimo išlaikymo prievolių srityje (OL L 7, 2009, p. 1; klaidų ištaisymas OL L 131, 2011 5 18, p. 26, OL L 8, 2013 1 12, p. 19 ir OL L 289, 2014 10 3, p. 24).

3 2004 m. sausio 15 d. sprendimas (C-433/01, EU:C:2004:21; toliau – Sprendimas *Blijdenstein*).

4 1968 m. rugsėjo 27 d. Konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo (OL L 299, 1972, p. 32; toliau – 1968 m. Briuselio konvencija arba 1968 m. konvencija).

5 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (OL L 12, 2001, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 4 t., p. 42; klaidų ištaisymas OL L 290, 2014 10 4, p. 11).

5. Taigi Teisingumo Teismui suteikiama proga peržiūrėti savo ankstesnę jurisprudenciją, nes ji neatitinka galiojančių teisės aktų.

I. Teisinis pagrindas

A. Sąjungos teisė. Reglamentas Nr. 4/2009

6. Jo 15 konstatuojamojoje dalyje nustatyta:

„Siekiant užtikrinti išlaikymo kreditorių interesų gynimą ir skatinti tinkamą teisingumo vykdymą Europos Sąjungoje, turėtų būti pritaikytos jurisdikcijos normos, nustatytos Reglamentu (EB) Nr. 44/2001. Ta aplinkybė, kad atsakovo įprastinė gyvenamoji vieta yra trečiojoje valstybėje, nebeturėtų būti priežastis netaikyti Bendrijos normų dėl jurisdikcijos ir nebeturėtų būti nuostatų[,] nukreipiančių į nacionalinę teisę. Todėl šiame reglamente turėtų būti nustatyti atvejai, kuriais valstybės narės teismas gali pasinaudoti papildoma jurisdikcija.“

7. 44 konstatuojamojoje dalyje įtvirtinta:

„Šiuo reglamentu turėtų būti iš dalies pakeistas Reglamentas (EB) Nr. 44/2001 pakeičiant to reglamento nuostatas, taikytinas išlaikymo prievolėms. <…>“

8. 2 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Šio reglamento tikslais:

<…>

10. kreditorius – fizinis asmuo, kuriam privaloma mokėti išlaikymo išmokas arba kuris reikalauja, kad jos būtų jam mokamos;

<…>“

9. 3 straipsnyje numatyta:

„Jurisdikciją nagrinėti su išlaikymo prievolėmis susijusias bylas valstybėse narėse turi:

a) tos vietos, kurioje yra atsakovo įprastinė gyvenamoji vieta, teismas; arba

b) tos vietos, kurioje yra kreditoriaus įprastinė gyvenamoji vieta, teismas; arba

c) teismas, kuris pagal teismo valstybės teisę turi jurisdikciją nagrinėti su asmenų statusu susijusias bylas, jei kartu keliamas reikalavimas dėl išlaikymo, išskyrus atvejus, kai ši jurisdikcija grindžiama vien tik vienos iš šalių pilietybe; arba

d) teismas, kuris pagal teismo valstybės teisę turi jurisdikciją nagrinėti su tėvų pareigomis susijusias bylas, jei kartu keliamas reikalavimas dėl išlaikymo, išskyrus atvejus, kai ši jurisdikcija grindžiama vien tik vienos iš šalių pilietybe.“

10. 64 straipsnyje nustatyta:

„1. Prašymo dėl teismo sprendimo pripažinimo ir paskelbimo vykdytinu ar vykdymo tikslais, terminas „kreditorius“ apima viešąjį subjektą, veikiantį vietoj asmens, kuriam privaloma mokėti išlaikymo išmokas, arba subjektą, kuriam privaloma grąžinti vietoj išlaikymo išmokėtas išmokas.

<…>

3. Viešasis subjektas gali siekti, kad būtų pripažintas ir paskelbtas vykdytinu arba reikalauti, kad būtų vykdomas:

a) viešojo subjekto prašymu priimtas teismo sprendimas skolininko nenaudai dėl vietoj išlaikymo išmokėtų išmokų grąžinimo;

<…>“

B. Vokietijos teisė

11. *Bürgerliches Gesetzbuch*[6] 1601 straipsnyje numatyta:

„Tiesiosios giminystės linijos giminaičiai privalo vienas kitą išlaikyti.“

12. *Sozialgesetzbuch*[7] dvyliktosios knygos 94 straipsnio 1 dalies pirmame sakinyje nustatyta:

„Jeigu teisę į išmokas turintis asmuo laikotarpiu, kuriuo mokamos išmokos, turi teisę į išlaikymą pagal civilinę teisę, ši teisė pereina socialinės paramos kompetentingai įstaigai neviršijant jos patirtų išlaidų kartu su teise gauti su išlaikymu susijusią teisinę informaciją.“

13. SGB XII 94 straipsnio 5 dalies trečiame sakinyje numatyta:

„Dėl reikalavimų pagal 1–4 dalis sprendžiama teisminiu būdu.“

II. Bylos faktinės aplinkybės ir prejudicinis klausimas

14. 1948 m. gimusi WV motina nuo 2009 m. gyvena senelių namuose Kelne (Vokietija). Kadangi jos pajamų ir turto nepakanka, kad būtų visiškai padengtos gyvenimo senelių namuose išlaidos, ji gauna nuolatinę socialinę *Landkreis Harburg* (Harburgo apskritis) paramą pagal SGB knygą.

15. Išlaikymo išmoką privalantis mokėti sūnus WV gyvena Vienoje (Austrija).

16. *Landkreis Harburg* reikalauja, kad WV sumokėtų išlaikymo nepriemoką už laikotarpį nuo 2017 m. balandžio mėn. iki 2018 m. balandžio mėn. ir nuo 2018 m. gegužės mėn. mokėtų nuolatines išlaikymo išmokas.

17. Ieškinys buvo pareikštas *Amtsgericht Köln* (Kelno apylinkės teismas, Vokietija); jame viešasis subjektas nurodė, kad WV motinos teisė pareikalauti iš WV išlaikymo pagal SGB XII 94 straipsnio 1 dalį perleista jam. Jis pridūrė, kad nagrinėjamu laikotarpiu teikė motinai socialinės paramos paslaugas, kurių suma gerokai viršija reikalaujamą išlaikymo sumą.

6 Civilinis kodeksas (toliau – BGB).

7 Socialinės apsaugos kodeksas (toliau – SGB XII).

18. WV užginčijo tarptautinę Vokietijos teismų jurisdikciją.

19. Kelno apylinkės teismas pareiškė, kad neturi tarptautinės jurisdikcijos, ir pripažino ieškinį nepriimtinu. Jis mano, kad pagal Reglamento Nr. 4/2009 3 straipsnio b punktą „kreditorius“ gali būti tik teisę į išlaikymą turintis asmuo, o ne viešasis subjektas, kuriam perleistas išlaikymo reikalavimas.

20. Viešasis subjektas (ieškovas) pateikė apeliacinį skundą *Oberlandesgericht* (Aukštesnysis apygardos teismas); šis teismas panaikino ginčijamą sprendimą ir grąžino bylą apylinkės teismui nagrinėti pakartotinai.

21. Apeliacinis teismas mano, kad Vokietijos teismai turi tarptautinę jurisdikciją, nes pagal Reglamento Nr. 4/2009 3 straipsnio a ir b punktus išlaikymo kreditorius gali pasirinkti vieną iš teismų išlaikymo reikalavimui pareikšti: jurisdikciją turintį savo gyvenamosios vietos teismą (Vokietijoje) arba jurisdikciją turintį atsakovo gyvenamosios vietos teismą (šioje byloje – Austrijoje). Teismą taip pat turi pasirinkti viešasis subjektas, kuriam perleistas išlaikymo reikalavimas.

22. WV pateikė kasacinį skundą *Bundesgerichtshof* (Aukščiausiasis Federalinis Teismas); šis teikia Teisingumo Teismui tokį prejudicinį klausimą:

„Ar viešasis subjektas, suteikęs išlaikymo kreditoriui socialinės pagalbos paslaugas pagal viešosios teisės nuostatas, gali vadovautis išlaikymo kreditoriaus įprastinės gyvenamosios vietos jurisdikcija pagal Išlaikymo prievolių reglamento 3 straipsnio b punktą, teikdamas išlaikymo skolininkui viešajam subjektui perleistą išlaikymo kreditoriaus išlaikymo reikalavimą pagal civilinę teisę, kaip atgręžtinį reikalavimą dėl suteiktos socialinės pagalbos?“

III. Procesas Teisingumo Teisme

23. Teisingumo Teismas prašymą priimti prejudicinį sprendimą gavo 2019 m. liepos 16 d.

24. Rašytines pastabas pateikė Vokietijos Federacinės Respublikos ir Ispanijos Karalystės vyriausybės, taip pat Europos Komisija.

25. Nuspręsta, kad teismo posėdžio rengti nereikia.

IV. Analizė

A. Pirminės pastabos

26. Siekiant garantuoti daugelio asmenų gerovę Europoje, labai svarbu užtikrinti, kad būtų veiksmingai ir greitai išieškotos išlaikymo prievolių sumos [8]. Siekiant tokį išieškojimą sugriežtinti tarpvalstybinių situacijų atvejais 1968 m. Briuselio konvencijoje jau buvo įtvirtinta speciali tarptautinės jurisdikcijos nuostata [9]. Pagal šią nuostatą (Konvencijos 5 straipsnio 2 dalis) išlaikymo kreditorius savo reikalavimą galėjo pateikti valstybės narės, kurioje yra skolininko gyvenamoji vieta, jurisdikciją turinčiam teismui arba valstybės narės, kurioje yra jo paties gyvenamoji ar įprasta gyvenamoji vieta, jurisdikciją turinčiam teismui. Ši taisyklė buvo įtvirtinta Reglamente Nr. 44/2001.

8 Taip teigiama Priemonių, skirtų civilinėse ir komercinėse bylose priimtų sprendimų abipusio pripažinimo principui įgyvendinti, programoje (OL C 12, 2001, p. 1), kuri buvo pirmoji paskata imtis darbų siekiant parengti naują teisės aktą, reglamentuojantį išlaikymo prievolių srityje vykdomą bendradarbiavimą.

9 Kaip paaiškinama prie 1968 m. konvencijos pridėtoje J. Jenard ataskaitoje (OL C 59, 1979, p. 1), teisės aktas parengtas kaip 1958 m. balandžio 15 d. Hagos konvencijos dėl sprendimų, susijusių su išlaikymo prievolėmis, pripažinimo ir vykdymo tęsinys.

27. Europos Vadovų Taryba 1999 m. spalio 15 ir 16 d. Tamperėje vykusiame susitikime paragino Tarybą pagal Komisijos pasiūlymus parengti bendras procedūros taisykles siekiant supaprastinti ir pagreitinti tarpvalstybinių ginčų dėl išlaikymo prievolių sprendimą. Galutinis postūmis buvo Hagos programa ir vėliau priimtas veiksmų planas [10]; jais remiantis šioje srityje buvo priimtas dabartinis Reglamentas Nr. 4/2009.

28. Siekiant apsaugoti išlaikymo kreditorių interesus ir skatinti tinkamai vykdyti teisingumą Europos Sąjungoje, Reglamente Nr. 4/2009 suderinamos ankstesnės jurisdikcijos taisyklės. Konkrečiai kalbant, jame pateikiamos ieškinius dėl išlaikymo reglamentuojančios specialios taisyklės, kurios, nors ir susijusios su likusiomis teisminio bendradarbiavimo civilinėse bylose priemonėmis, turi savo tikslus, taip pat struktūrą.

29. Kaip nurodysiu toliau, šie aspektai turėtų būti svarbiausi aiškinant (naują) teisės aktą ir padedant užtikrinti vienodą jo taikymą (jis taikytinas savarankiškai).

B. Dabartinė padėtis. Ankstesnė jurisprudencija

30. Įsigaliojus Reglamentui Nr. 4/2009 [11], Europos Sąjungos Teisingumo Teismui buvo pateikta įvairių prašymų priimti prejudicinius sprendimus dėl šio reglamento 3 straipsnio [12], konkrečiai dėl to straipsnio b punkto [13], nors prašymai susiję su kitais aspektais nei nagrinėjami šioje byloje.

31. Kadangi Reglamente Nr. 4/2009 nepateikiama tiesioginio atsakymo į teismo *a quo* klausimą, tai paskatino pateikti tam tikrų komentarų dėl to, kad šis aspektas neaiškus [14].

32. Manau, kad šiame reglamente galima rasti pakankamai informacijos siekiant teigiamai atsakyti į prejudicinį klausimą. Pabandysiu išdėstyti priežastis, kodėl viešasis subjektas, suteikęs išlaikymo kreditoriui socialinės paramos paslaugas, gali šio kreditoriaus įprastinės gyvenamosios vietos teismuose išlaikymo skolininkui pateikti išlaikymo reikalavimą [15], kuris viešajam subjektui perleistas pagal teisės aktuose numatytą subrogaciją.

33. Pateikiant atsakymą reikia remtis ne vien tik Sprendimu *Blijdenstein*, kuriame, kaip jau nurodžiau, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad pagal 1968 m. Briuselio konvencijos 5 straipsnio 2 dalį į išlaikymo kreditoriaus įprastinės gyvenamosios vietos teismą gali kreiptis tik „asmeniškai ieškinį pareiškiantis ieškovas“ [16].

10 Hagos programa: laisvės, saugumo ir teisingumo stiprinimas Europos Sąjungoje (OL C 53, 2005, p. 1).

11 Žr. jo 76 straipsnį. Reglamentas įsigaliojo 2009 m. sausio 30 d.; jis visas taikomas nuo 2011 m. birželio 18 d., t. y. nuo dienos, kurią pradėtas laikinai taikyti 2007 m. Hagos protokolas dėl išlaikymo prievolėms taikytinos teisės.

12 2015 m. liepos 16 d. Sprendimas *A* (C-184/14, EU:C:2015:479), 2017 m. vasario 15 d. Sprendimas *W ir V* (C-499/15, EU:C:2017:118) ir 2019 m. rugsėjo 5 d. Sprendimas *R* (*Jurisdikcija tėvų pareigų ir išlaikymo prievolių srityje*) (C-468/18, EU:C:2019:666; toliau – Sprendimas *R*). Taip pat žr. 2018 m. sausio 16 d. Nutartį *PM* (C-604/17, EU:C:2018:10) ir 2019 m. spalio 3 d. Nutartį *OF (santuokos nutraukimas esant nepilnamečių vaikų)* (C-759/18, EU:C:2019:816).

13 2014 m. gruodžio 18 d. Sprendimas *Sanders ir Huber* (C-400/13 ir C-408/13, EU:C:2014:2461; toliau – Sprendimas *Sanders ir Huber*).

14 Lipp, V., „Vorbemerkung zu Artikel 3 Verordnung (EG) Nr. 4/2009 des Rates über die Zuständigkeit, das anwendbare Recht, die Anerkennung und Vollstreckung von Entscheidungen und die Zusammenarbeit in Unterhaltssachen (*EG-UntVO*)“, *Münchener Kommentar FamFG*, 2 t., 3-iasis leidimas, 2019, 29 ir paskesni punktai.

15 Viešasis subjektas negali remtis Reglamente Nr. 4/2009 pateikiamomis jurisdikcijos taisyklėmis, siekdamas susigrąžinti ne išlaikymo išmokas, o kitas sumokėtas sumas.

16 Sprendimo *Blijdenstein* 28 punktas ir kitais žodžiais perfrazuota rezoliucinė dalis.

34. Tame sprendime Teisingumo Teismas:

– nurodęs bendrą tarptautinės jurisdikcijos principą, kad jurisdikcijos taisyklės, pagal kurią byla turi būti pradėta atsakovo gyvenamosios vietos valstybės teisme, išimtys turi būti aiškinamos siaurai, taip pat nurodęs, jog 1968 m. konvencijoje *prieštaraujama* tam, kad jurisdikcija būtų priskirta ieškovo gyvenamosios vietos teismams [17], išlaikymo kreditorių laikė „silpnesniąja šalimi“ bylose, kuriose reikalaujama išlaikymo,

– remdamasis šia prielaida pažymėjo, kad „viešojo subjekto, reiškiančio išlaikymo skolininkui atgręžtinio reikalavimo teise grindžiamą ieškinį, padėtis nėra mažiau palanki nei išlaikymo skolininko“ [18],

– paaiškino, kad, vertinant skolininko požiūriu, 1968 m. konvencijos 2 straipsnio pirma pastraipa (joje kaip bendra taisyklė nustatyta, kad jurisdikciją turi atsakovo gyvenamosios vietos valstybės teismai) padeda „apsaugoti atsakovą, nes paprastai jis būna silpnesnioji šalis dėl to, kad ieškovas pareiškia ieškinį dėl jo“ [19],

– galiausiai patvirtino, kad atsakovo gyvenamosios vietos teismas „turi geriausias galimybes įvertinti atsakovo ieškinius“ [20].

35. Vėlesniuose sprendimuose, susijusiuose jau su Reglamento Nr. 4/2009 3 straipsniu, Teisingumo Teismas pakartojo ankstesnę jurisprudenciją:

– siekiant išnagrinėti naujo reglamento nuostatas ši jurisprudencija yra reikšminga, nes tomis nuostatomis buvo pakeistos atitinkamos Reglamento Nr. 44/2001 nuostatos [21],

– neabejotina, kad išlaikymo kreditoriui suteikiama galimybė rinktis (Reglamento Nr. 4/2009 3 straipsnis) pagrįsta tuo, kad jis yra „silpnesnioji šalis“, kai veikia kaip ieškovas [22].

C. Argumentai siekiant pakeisti jurisprudenciją

36. Toliau nurodysiu priežastis, kurios visos (vertinamos kartu) [23] galėtų pateisinti Sprendime *Blijdenstein* įtvirtintos taisyklės atsisakymą atsižvelgiant į naują teisės aktą (Reglamentą Nr. 4/2009). Šiuo klausimu sutinku su Vokietijos bei Ispanijos vyriausybėmis ir Komisija, siūlančiomis padaryti tokią pačią išvadą.

17 Ten pat, 25 punktas.

18 Ten pat, 30 punktas. Teisingumo Teismas pridūrė: „Be to, išlaikymo kreditorius, kurio poreikiai buvo patenkinti dėl šio viešojo subjekto paslaugų, taip pat nebėra sunkioje finansinėje padėtyje“. Žr. šios išvados 69 punktą, iš kurio matyti, kad nereikia kartoti šio teiginio.

19 Ten pat, 29 punktas.

20 Ten pat, 31 punktas.

21 Sprendimo *Sanders ir Huber* 23 punktas.

22 Sprendimo *Sanders ir Huber* 28 punktas ir Sprendimo *R* 30 punktas. Abiejuose sprendimuose daroma nuoroda į Sprendimo *Blijdenstein* 29 punktą.

23 Gali būti, kad atskirai vertinamos kai kurios iš jų būtų nepakankamos, o siekiant pakeisti jurisprudenciją jos turi būti pakankamos.

1. Nauja tarptautinės jurisdikcijos taisyklių sistema

a) Išsami sistema

37. Pirma, argumentas dėl vienas po kito priimtų teisės aktų tęstinumo nėra absoliutus ir netaikomas automatiškai[24]. Laikytis ankstesnės jurisprudencijos teisinga, jeigu nėra teisės aktų pakeitimų. Reglamentu Nr. 4/2009 tokių pakeitimų padaryta, nors jie nevertinami paprasčiausiai aiškinant taikomą nuostatą, t. y. 3 straipsnio b punktą.

38. Kitaip nei Briuselio konvencijoje ir Reglamente Nr. 44/2001, Reglamente Nr. 4/2009 nenustatyta, kad jame įtvirtintos tarptautinės jurisdikcijos taisyklės taikomos, jeigu atsakovo gyvenamoji vieta yra valstybėje narėje[25].

39. Remiantis šiomis teisės normomis galima pateikti pirmąjį argumentą, kad viešieji subjektai, kuriems pagal teisės aktus perleistas išlaikymo reikalavimas, gali kreiptis į kreditoriaus gyvenamosios vietos valstybės teismus (jų teisės apsauga)[26].

40. Iš tiesų, kaip pažymi Komisija[27], jeigu išlaikymo skolininko gyvenamoji vieta yra trečiojoje šalyje, viešojo subjekto, kuriam perleistas reikalavimas, ieškinį pripažinus nepriimtinu įprastinės kreditoriaus gyvenamosios vietos valstybės teismuose būtų didelė tikimybė, kad šis subjektas privalėtų reikalavimą pateikti už Europos Sąjungos ribų.

41. Siekiant to išvengti, turėtų būti sudarytas susitarimas dėl valstybės narės teismo pasirinkimo (4 straipsnis), atsakovas turi duoti aiškų sutikimą dėl valstybės narės teismo jurisdikcijos (5 straipsnis) arba atsakovas turėtų būti tos valstybės narės, kurioje įsteigtas viešasis subjektas, pilietis (6 straipsnis). 7 straipsnyje įtvirtinta *forum necessitatis* taisyklė taikoma tik išimtiniais atvejais, kaip nurodyta tame straipsnyje.

42. Viešasis subjektas, priverstas pateikti reikalavimą Europos Sąjungai nepriklausančioje valstybėje, papildomų sunkumų patirtų ne tik dėl to, kad toje valstybėje byla nagrinėjama iš esmės[28], bet ir tikriausiai vėliau, jei turėtų prašyti pripažinti arba vykdyti kitoje valstybėje priimtą sprendimą. Tokiu atveju taikytina tvarka jau būtų ne viena iš numatytų Reglamente Nr. 4/2009, o sutartinė tvarka (daugiašalė ar dvišalė) arba paties teismo, kuriame turi būti pateiktas prašymas pripažinti ar vykdyti sprendimą, tvarka[29].

24 Tai nurodė generalinis advokatas N. Jääskinen savo 2014 m. rugsėjo 4 d. išvados byloje *Sanders ir Huber* (C-400/13 ir C-408/13, EU:C:2014:2171) 37–41 punktuose: iš jurisprudencijos, susijusios su ankstesniais teisės aktais, kylantys principai negali būti taikomi mechaniškai.

25 Šis pakeitimas ir jo pasekmės jurisdikcijos taisyklėms nurodyti Reglamento Nr. 4/2009 15 konstatuojamojoje dalyje: panaikinus likusias nacionalines sistemas būtina, kad pačiame reglamente būtų pateiktos svarbiausios jurisdikcijos taisyklės, apimančios papildomus kriterijus (6 ir 7 straipsniai).

26 Sunkumai užtikrinti šią apsaugą savo ruožtu gali turėti neigiamą poveikį paties reglamento tikslams: žr. šios išvados 54 ir paskesnius punktus.

27 Komisijos rašytinių pastabų 20 punktas. Žr. doktriną: Lipp, V., *loc. ult. cit.*, 32 punktas.

28 Viešasis subjektas gali patirti sunkumų, susijusių ne tik su tuo, kad byla nagrinėjama užsienyje (tokių sunkumų paprastai patiria bet kuris ieškovas), bet ir konkrečiai su tuo, kad jis yra viešasis subjektas.

29 Tai reiškia, kad paprastai norint vykdyti sprendimą visų pirma jis turės būti paskelbtas vykdytinu (*exequatur*), o šiuo tikslu dažnai taikomos tam tikros sąlygos, pagal kurias tikrinama kilmės teismo jurisdikcija, teisės į gynybą paisymas, atitiktis ankstesniems sprendimams ir tai, ar teisme nenagrinėjama kita byla dėl to paties arba susijusio dalyko, ar sprendimas neprieštarauja teismo vietos viešajai tvarkai, taip pat tikrinama iš esmės nagrinėjant bylą taikyta teisė.

b) Sistema, apimanti alternatyvias tarptautinės jurisdikcijos taisykles [30]

43. Reglamente Nr. 4/2009 atsisakoma ne tik reikalavimo, kad siekiant taikyti reglamento nuostatas atsakovo gyvenamoji vieta būtų valstybėje narėje, bet ir taisyklių bei išimčių sistemos, galiojusios taikant 1968 m. Briuselio konvenciją ir Reglamentą Nr. 44/2001 – pagal šią sistemą pirmenybė buvo teikiama atsakovo gyvenamosios vietos teismui ir kitų teismų (visų pirma tų, kurie jurisdikciją nustato pagal bylos dalyką) jurisdikcija turėjo būti aiškinama siaurai.

44. Reglamento Nr. 4/2009 3 straipsnyje neabejotinai siūloma teismą visų pirma rinktis pagal atsakovo gyvenamąją vietą, tačiau paskui pateikiama alternatyvių galimybių [31].

45. Tai, kad visos 3 straipsnyje pateikiamos jurisdikcijos taisyklės yra to paties lygmens, leidžia, atsižvelgiant į naują teisės aktą, atmesti ankstesnius Teisingumo Teismo argumentus, pagrįstus tuo, kad *negalima* pasirinkti ieškovo gyvenamosios vietos teismo ir kad paprastai atsakovas laikomas silpnesniąja šalimi [32].

2. „Kreditorius“ neprilygsta „ieškovui“

46. Sprendime *R* Teisingumo Teismas pažymėjo, kad išlaikymo kreditorius, kaip ieškovas, gali rinktis iš kelių jurisdikciją turinčių teismų; jis tai paaiškino tuo, kad kreditorius yra „silpnesnioji šalis“ ir Reglamentu Nr. 4/2009 siekiama apsaugoti jo interesus [33].

47. Šie teiginiai nereiškia, kad kiti ieškovai neturi tos pačios galimybės rinktis iš to reglamento 3 straipsnyje minimų teismų. Iš tikrųjų Sprendime *R* pateikiami argumentai susiję su bylos, kurioje priimtas šis sprendimas, aplinkybėmis, tačiau nėra priežasties šį sprendimą (ir platesniu mastu patį Reglamentą Nr. 4/2009) aiškinti taip, kad reglamento 3 straipsnyje įtvirtintos jurisdikcijos taisyklės taikomos tik procesui, kurį *asmeniškai* pradeda „silpnesnioji šalis“.

48. Reglamente Nr. 4/2009 nenustatyta, kad „kreditorius“ prilygsta „ieškovui“ [34] ar „skolininkas“ – „atsakovui“. Iš tiesų 8 straipsnio 1 dalyje aprašoma situacija, kai skolininkas yra ieškovas, ir jam suteikiama galimybė ieškinį pareikšti tik kreditoriaus įprastinės gyvenamosios vietos valstybėje narėje (tam tikromis sąlygomis).

49. Kreditoriaus (kaip ir skolininko) sąvokos apibrėžtis, pateikiama Reglamento Nr. 4/2009 2 straipsnyje, apima tik *fizinius asmenis*, tačiau, kaip nurodžiau, „kreditorius“ ir „ieškovas“ nebūtinai sutampa.

50. Kitaip tariant, remiantis Reglamento Nr. 4/2009 2 straipsnio 1 dalies 10 punktu negalima daryti išvados, kad viešieji subjektai, kuriems pagal teisės aktus perleistas kreditoriaus reikalavimas, turi galimybę kreiptis tik į atsakovo įprastinės gyvenamosios vietos teismą, o į kitus teismus kreiptis negali. Aplinkybė, kad 2 straipsnio 1 dalies 10 punkte pateikiama apibrėžtis neapima viešojo subjekto, reiškia tik tai, kad, remiantis *šio subjekto* įprastinės gyvenamosios vietos (arba nuolatinės buveinės) tam tikroje valstybėje narėje duomenimis, šios valstybės teismų tarptautinės jurisdikcijos negalima pagrįsti pagal 3 straipsnio b punktą [35].

30 Šiuo atveju darau nuorodą tik į Reglamento Nr. 4/2009 3 straipsnyje numatytų teismų ryšį.

31 Į šį Reglamento Nr. 4/2009 ypatumą jau atkreipė dėmesį generalinis advokatas N. Jääskinen savo išvados sujungtose bylose *Sanders ir Huber* (C-400/13 ir C-408/13, EU:C:2014:2171) 62 punkte.

32 Šios išvados 34 punktas.

33 28–33 punktai, visų pirma 30 punktas.

34 Tai taip pat nebuvo nustatyta Briuselio konvencijoje ar Reglamente Nr. 44/2001. Prie konvencijos pridėtoje J. Jenard ataskaitoje nurodomas „ieškovas“, o ne „kreditorius“ (p. 25).

35 Pavyzdžiui, žr. doktriną: Lipp, V., *loc. ult. cit.*, 30 punktas.

51. Galimybė jurisdikcijos taisykles taikyti tik viešiesiems subjektams buvo vertinama per tam tikrą teisėkūros procedūros etapą, tačiau galutinis dokumentas nepriimtas. Parlamentas savo 2007 m. gruodžio 13 d. teisėkūros rezoliucijoje [36] pasiūlė dvi svarbias teisės normas, aktualias nagrinėjamu atveju: a) 2 straipsnio 9 punkte pateikta sąvoka „skolininkas“ apėmė viešuosius subjektus; b) naujame 2a straipsnyje buvo numatyta, kad šie subjektai negali pareikšti ieškinio kitame nei atsakovo įprastinės gyvenamosios vietos teisme. Vėliau abu pasiūlymai buvo atsiimti [37].

52. Atsižvelgiant į Reglamento Nr. 4/2009 64 straipsnį labiau reikėtų palaikyti mano argumentą dėl viešųjų subjektų, reikalaujančių sumokėti išmokas, kurios jiems perleistos kaip išlaikymo išmokos:

– šio straipsnio 1 dalyje pagal 14 konstatuojamąją dalį [38] sąvoka „kreditorius“ išplečiama įtraukiant į ją viešuosius subjektus, kurie prireikus gali prašyti pripažinti, vykdyti ar paskelbti vykdytinais sprendimus [39],

– jo 3 dalyje, kurioje remiamasi šia prielaida, užtikrinama, kad suteikta teise pareikšti ieškinį būtų naudojamasi dėl dviejų rūšių sprendimų; nagrinėjamu atveju iš šių sprendimų svarbus yra „viešojo subjekto prašymu priimtas teismo sprendimas skolininko nenaudai dėl vietoj išlaikymo išmokėtų išmokų grąžinimo“. Kadangi įprastu atveju prašymas pripažinti, vykdyti ar paskelbti vykdytinu sprendimą pateikiamas atsakovo įprastinės gyvenamosios vietos valstybėje, atitinkamas sprendimas pagal apibrėžtį priimamas kitoje valstybėje.

53. Taigi Reglamente Nr. 4/2009 viešiesiems subjektams leidžiama (nors ir netiesiogiai) kreiptis į jurisdikciją turinčius teismus, kurie nėra skolininko įprastinės gyvenamosios vietos teismai.

3. Reglamento Nr. 4/2009 tikslai

54. Kaip jau pabrėžiau, apskritai Reglamentu Nr. 4/2009 siekiama apsaugoti išlaikymo kreditorius. Tai nurodyta jo 15 konstatuojamojoje dalyje, kurioje šis tikslas siejamas su tikslu užtikrinti veiksmingą išlaikymo išmokų tarpvalstybiniais atvejais išieškojimą [40].

55. Šis tikslas geriau įgyvendinamas, kai pagal teisės aktus viešiesiems subjektams perleistą išlaikymo kreditoriaus reikalavimą, kaip atgręžtinį arba grąžinimo reikalavimą, galima pateikti kreditoriaus įprastinės gyvenamosios vietos teisme. Tai padeda išieškoti išlaikymo išmokas, nes ši vieta dažnai būna taip pat ir viešojo subjekto buveinės vieta [41].

36 2007 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento teisėkūros rezoliucija dėl pasiūlymo dėl Tarybos reglamento dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo bei bendradarbiavimo išlaikymo prievolių srityje (COM(2005) 649 – C6-0079/2006 – 2005/0259(CNS)), P6_TA(2007)0620, Komisijos pasiūlymo 19 ir 21 pakeitimai.

37 Žr. 2008 m. spalio 21 d. Dokumentą 14066/08 (1 priedas) kartu su Tarybos pasiūlymu, patvirtintu 2008 m. gruodžio 4 d. Parlamento teisėkūros rezoliucija (P6_TA(2008)0574).

38 „Šiame reglamente turėtų būti numatyta, kad kreipimosi dėl sprendimo dėl išlaikymo prievolių pripažinimo ir vykdymo tikslais terminas „kreditorius“ apima viešuosius subjektus, turinčius teisę veikti vietoj asmens, kuriam privaloma mokėti išlaikymo išmokas, arba reikalauti grąžinti vietoj išlaikymo kreditoriui sumokėtas išmokas. <…>“

39 64 straipsnis suformuluotas tiesiogiai remiantis 2007 m. lapkričio 23 d. Hagos konvencijos dėl tarptautinio vaikų ir kitokių šeimos išlaikymo išmokų išieškojimo 36 straipsniu: žr. 37 išnašoje nurodyto 2008 m. spalio 21 d. dokumento Nr. 14066/08 (1 priedas), kuriame pateikiamas Tarybos pasiūlymas, 47b straipsnį (dabar 64 straipsnis). Minėtame Hagos konvencijos straipsnyje savo ruožtu pakartojami 1973 m. spalio 2 d. Hagos konvencijos dėl sprendimų, susijusių su išlaikymo pareigomis, pripažinimo ir vykdymo 18 ir 19 straipsniai (yra tam tikrų skirtumų). Šiuo pagrindu viešuosius subjektus laikant „kreditoriais“ siekiama leisti jiems prašyti centrinės valdžios institucijų tarpininkavimo.

40 Žr. 45 konstatuojamąją dalį; kitose pirmesnėse konstatuojamosiose dalyse, kaip antai 22 ar 31, tas pats tikslas siejamas su reglamente pateikiamais sprendimais ar konkrečiomis jo dalimis.

41 Šį argumentą, taip pat pateiktą Vokietijos vyriausybės pastabose (20 punkte), galbūt reikėtų patikslinti atsižvelgiant į tai, kad skolininko turtas dažnai būna kitoje valstybėje. Bet kuriuo atveju viešasis subjektas (ar bet kuris ieškovas), kuriam leidžiama kreiptis į savo buveinės vietos, sutampančios su paties kreditoriaus įprastine gyvenamąja vieta, teismus, lengviau gaus vykdomąjį raštą.

56. Būtų galima teigti, kad toks galimybės pareikšti ieškinį suteikimas viešiesiems subjektams nenaudingas pačiam kreditoriui; nėra net tikimybės, kad taip būtų skatinama iš anksto sumokėti kreditoriaus išlaikymo išmokas. Primenu, kad taip tvirtino teismas *a quo* byloje *Blijdenstein* ir kad Teisingumo Teismas atmetė šį argumentą, pabrėžęs, jog viešieji subjektai suteikia avansų vykdydami teisės aktuose numatytus įsipareigojimus [42].

57. Reglamente Nr. 4/2009 kreditorius visų pirma nurodomas kaip fizinis asmuo, tačiau tai nereiškia, kad tikslas užtikrinti išmokų išieškojimą (tarpvalstybiniais atvejais) neabejotinai apima tik šiam kreditoriui mokėtinas išmokas, kai reikalavimai pagal teisės aktus perleisti viešajam subjektui.

58. Be to, aiškinant taip, kaip siūlau, užtikrinama didesnė kreditoriaus apsauga, nes Reglamente Nr. 4/2009 įtvirtintos jurisdikcijos taisyklės turi tam tikrą atgrasomąjį poveikį skolininkui – šis žino, kad gali būti atsakovas taip pat ir viešojo subjekto pradėtoje byloje ne savo įprastinės gyvenamosios vietos teisme.

59. Tai reiškia, kad daromas kokybinis pakeitimas, palyginti su Sprendime *Blijdenstein* numatytu ankstesniu scenarijumi. Tame sprendime nagrinėtu atveju, kol viešasis subjektas išlaikymo kreditoriui teikė paramos išmokas, skolininkas (jis buvo atsakovas, nes jų nemokėjo) naudojosi teismo vietos teikiamu pranašumu. Šią problemą dėl pusiausvyros nebuvimo galima ir reikia išspręsti.

60. Kaip jau buvo nurodyta [43] komentuojant Sprendimą *Blijdenstein* ir kaip šalys primena savo pastabose, draudimas viešajam subjektui pareikšti ieškinį išlaikymo kreditoriaus gyvenamosios vietos teisme reiškia, kad skolininkas neskatinamas savo noru vykdyti įsipareigojimų [44].

4. Kiti papildomi argumentai

61. Mano pateiktam argumentui reikėtų pritarti atsižvelgiant į kitą priežastį, kuri teoriniu požiūriu galbūt nėra tokia svarbi, bet kuri reikšminga praktiniu požiūriu, t. y. siekį užtikrinti, kad teismas kuo platesniu mastu taikytų vietos teisę.

62. Šio argumento, taip pat nurodyto nagrinėjant bylą, kurioje priimtas Sprendimas *Blijdenstein* [45], Teisingumo Teismas tada nepateikė, nes tuo metu nebuvo valstybėms narėms bendro teisės akto dėl išlaikymo prievolių srityje taikytinos teisės [46].

63. Dabar šios valstybės (išskyrus Daniją) taiko Sąjungos patvirtintą Hagos protokolą dėl išlaikymo prievolėms taikytinos teisės; šio protokolo 3 straipsnyje nustatyta taisyklė, kad yra taikoma išlaikymo kreditoriaus įprastinės gyvenamosios vietos valstybės teisė [47].

42 Sprendimo *Blijdenstein* 33 punktas.

43 Žr. Álvarez González, S., „Acción de regreso alimenticio y competencia judicial internacional: un nuevo paso en la progresiva delimitación del artículo 5.2 del Convenio de Bruselas“, *La Ley-Unión Europea*, XXV metai, Nr. 6116, 5 punktas, ir pateiktos kitos nuorodos.

44 Komisijos rašytinių pastabų 25 punktas ir Ispanijos vyriausybės rašytinių pastabų 26 punktas.

45 2003 m. balandžio 10 d. generalinio advokato A. Tizzano išvados byloje *Blijdenstein* (C-433/01, EU:C:2003:231) 28 ir 29 punktai. Jis pats šį argumentą laikė „papildomu“.

46 1973 m. spalio 2 d. Hagos konvencija dėl išlaikymo prievolėms taikytinos teisės galiojo vienuolikoje valstybių narių.

47 Užtikrinant, kad *forum* ir *ius* sutaptų, 2007 m. lapkričio 23 d. Hagoje priimto Protokolo dėl išlaikymo prievolėms taikytinos teisės 4 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad, „neatsižvelgiant į 3 straipsnį, jei kreditorius kreipėsi į valstybės narės, kurioje yra skolininko įprastinė gyvenamoji vieta, kompetentingą instituciją, taikoma teismo vietos teisė <…>“. Vis dėlto protokole neatmetama galimybė priimti kitus sprendimus, pagrįstus kitais tikslais.

64. Laikantis šio požiūrio tai, kad viešajam subjektui leidžiama pateikti reikalavimą išlaikymo kreditoriaus įprastinės gyvenamosios vietos teisme, reiškia, jog *forum* ir *ius* sutampa, nes, kaip jau nurodžiau, paprastai ši vieta taip pat yra subjekto buveinės vieta. Priminsiu, kad pagal Reglamento Nr. 4/2009 64 straipsnio 2 dalį „viešojo subjekto teisė veikti vietoj asmens, kuriam privaloma mokėti išlaikymo išmokas, arba siekti, kad būtų kompensuotos kreditoriui vietoj išlaikymo išmokėtos išmokos, reglamentuojama tam subjektui taikytinos teisės“.

65. Galiausiai šiais atvejais pripažinti, kad jurisdikciją turi kreditoriaus įprastinės gyvenamosios vietos teismas, yra pateisinama dėl procesinių artumo ir gero teisingumo vykdymo priežasčių; taip pat yra pateisinama pripažinti ir skolininko įprastinės gyvenamosios vietos teismo jurisdikciją: abi jurisdikcijos taisyklės yra tam tikru mastu alternatyvios. Minėtos priežastys galioja ir tada, kai ieškinį pareiškia pats kreditorius, o ne kitas subjektas (viešasis), kuriam perleistos kreditoriaus teisės.

66. Kreditoriaus įprastinės gyvenamosios vietos teismas geriausiai gali nustatyti, kokie yra kreditoriaus poreikiai, taigi jis taip pat turi geriausias galimybes nustatyti, ko konkrečiai gali reikalauti subjektas, kuriam perleisti išlaikymo kreditoriaus reikalavimai [48].

5. Kokių pasekmių patiria skolininkas?

67. Galiausiai patikslinsiu, kad skolininkui poveikį turi tai, jog viešasis subjektas, kuriam perleisti kreditoriaus reikalavimai, gali pateikti reikalavimą pastarojo įprastinės buveinės valstybėje. Tokį poveikį taip pat nurodo į procesą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo įstojusios šalys.

68. Pripažinus tokią galimybę skolininkas, kuris yra atsakovas, neatsiduria dar mažiau palankioje padėtyje: skolininkui pateiktą reikalavimą nagrinėsiantis teismas galiausiai bus tas pats, į kurį būtų galėjęs kreiptis išlaikymo kreditorius, kaip tiesiogiai suinteresuotas subjektas.

D. Papildomos pastabos

69. Jeigu atsižvelgdamas į mano argumentą Teisingumo Teismas pasirinks patvirtinti Sprendimo *Blijdenstein* nuostatas, taip pat manau, kad jis turėtų patikslinti šio sprendimo taikymo sritį, atsižvelgdamas į du aspektus:

– išlaikymo kreditoriaus įprastinės gyvenamosios vietos teisme neturėtų būti priimami tik *asmeniškai* kreditoriaus pareikšti ieškiniai [49]. Taikant šį pažodžiui aiškinamą apribojimą atsirastų nelogiškų pasekmių: pavyzdžiui, teisėtas neveiksnaus asmens globėjas (jis gali būti fizinis arba juridinis asmuo) negalėtų išlaikymo prašyti globotinio įprastinės gyvenamosios vietos teisme,

– neturėtų būti patvirtinta, kad „išlaikymo kreditorius, kurio poreikiai buvo patenkinti dėl šio viešojo subjekto paslaugų, taip pat nebėra sunkioje finansinėje padėtyje“ [50]. Dėl šio teiginio jurisdikcijos taisyklė galėtų priklausyti nuo ieškovo išteklių (nesvarbu, ar ieškovas būtų išlaikymo kreditorius, ar trečiasis asmuo, kuriam perleisti šio kreditoriaus reikalavimai, taip pat tai, ar tai fizinis, ar juridinis asmuo) ir net būtų privaloma kiekvienu konkrečiu atveju vertinti jo sunkią padėtį.

48 Kaip nurodoma 2020 m. birželio 4 d. Sprendimo *FX* (*Prieštaravimas išlaikymo įsiskolinimo vykdymui*) (C-41/19, EU:C:2020:425) 50 punkte, kuriame minimas 2020 m. vasario 27 d. generalinio advokato M. Bobek išvados (C-41/19, EU:C:2020:132) 80 punktas, viešojo subjekto dalyvavimas yra susijęs su tuo, kaip skola padengiama, ir neturi įtakos teismo sprendimo dėl išlaikymo, kuris lieka nepakeistas, esmei.

49 Šios išvados 33 punktas.

50 Sprendimo *Blijdenstein* 30 punktas.

V. Išvada

70. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau pateikti *Bundesgerichtshof* (Aukščiausiasis Federalinis Teismas, Vokietija) tokį atsakymą:

2008 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 4/2009 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo bei bendradarbiavimo išlaikymo prievolių srityje 3 straipsnio b punktas turi būti aiškinamas taip, kad viešasis subjektas, suteikęs išlaikymo kreditoriui socialinės pagalbos paslaugas ir laikydamasis teisės aktų perėmęs išlaikymo reikalavimus, gali reikalauti, kad skolininkas sumokėtų šią sumą, pateikdamas atgręžtinį reikalavimą kreditoriaus įprastinės gyvenamosios vietos valstybės teismuose.